

שלום לכולם.

רגע לפני חזרת החורף הספקנו לטייל עם איתי שמשון בשמורת עין אפק ובכרי נעמן לראות את התקבצות הדיות ללינת לילה. 30.1.2009. הופתענו לטובה בעקבות ההיענות הגדולה לסיור. הפעם גם הצטרפו הרבה ילדים ובני זוג, מה שהפך את האירוע לססגוני. תודה גדולה לאיתי.

נכחו: איתי ויערה, גדעון אדר זוגתו, אבנר זוגתו, עדי זרחי ובתה (ברוכה הבאה), דורית וגיורא, פרדי, מאיר, שרה, רותם, גדעון, שאולי וכל בני ביתו (סה"כ 5), פריד, כליל ורעי (הצעיר, להבדיל), רועי ועדי, מישאל, משפחת גצוב 4 X, נגה, מיכאל, דורון, זמירה, ניר, רזיה + רחל כורם מגשר הזיו, ארנון ואסתי מנדל מיעד.

שמורת עין אפק פתחה לפנינו את שעריה, שוב מתוך ההבנה שהדבר יביא בעתיד מטיילים למקום, שנמצא קצת בצד הדרך ובצד מפת הטיולים של הקבוצות לגליל המערבי. תודה לאנשי שמורות הטבע. שמורת עין אפק היא "שמורת עציץ" – 660 דונם – שהוקמה סביב מקורות הנעמן, שמורה קטנה מדי מכדי שלא תהיה מושפעת מגורמים חיצוניים. היא מוקפת שטחי חקלאות שמרוססים בחומרי הדברה, ובניה צפופה לגובה עם ההשפעות הנלוות של רעשים, זבל וכו'.

וביחד עם זאת זוהי פנינה אמיתית. חולה קטנה. שמורה שמשמרת את נופי המים והביצה עם הצמחים ובעלי החיים המותאמים לתנאים אלו. (לפי אמנת רמסר לשימור בתי גידול לחים). את הסיור התחלנו בהרצאה קטנה. המשכנו אל טחנת הקמח, למוזאון הקטן שנמצא בה והסרטון הקצר המספר את סיפור השמורה (מותאם לילדים).

בהמשך עלינו לתצפית מגג הטחנה. נקודת השמירה הבריטית העשויה מבטון שמרה על תחנת השאיבה ששלחה את מי הנחל לקרר את בתי הזיקוק במפרץ חיפה.

תנועת הציפורים כאן מושכת את העין. ראינו נחיתות של אנפיות בקר וקורמורנים גדולים. דיברנו על הקורמורן הגדול – סמל מלחמת המפרץ שהפך במהלך השנים מחורף נדיר לחורף מזיק במספרים גדולים. בהקשר זה הזכרנו את מאבקם של דייגי בריכות הדגים בעופות אוכלי הדגים. גם על הקורמורן הקטן דיברנו. עוף שנעלם מנוף הארץ בשנות ה-50 וחזר במהלך שנות ה-90 לקנן כעוף יציב לכל דבר.

איתי הזכיר את בעיית המינים הפולשים – עופות וצמחים. איתי גם ציין כמה פעולות הנעשות בשמורה: גן בוטני של צמחי מלחה, שהוקם בעקבות חיסול מלחת כרי נעמן.

תיבות לעטלפים, שניתלו על עצים בשמורה, ללא הצלחה יתרה.

תיבות קינון של תנשמות המיועדות להגדלת האוכלוסיה ופיזור בשטח לטובת החקלאות – הדברת מכרסמים ביולוגית. (זוג תנשמות מחסל בעונה מעל 2000 נברנים. הם מתאימים את הריבוי שלהם לכמות המזון הנמצאת בכל עונה. הטלת הביצים נעשית בהפרשים של יומיים בין ביצה אחת לשניה, כך גם בקיעת הגוזלים. בעונה רעה של מכרסמים ישרדו הגוזלים הבוגרים בעוד הצעירים ימותו. בעונת נברנים גדולה ישרדו יותר גוזלים, וכמות הנברנים הניצודה תעלה).

יצאנו למסלול מעגלי בשמורה. מסלול שחלקו הולך בשבילים על המים.

ניתן לראות טוב את חיגור הצומח בהתאם לעומק המים ובהתאם למליחותם (אשל). פגשנו הרבה אנפות לילה – אימת הדייגים – בגלל התמחותן לדוג בלילה. הגענו ל"מעין המשושה" שיבש לפני שנתיים בעקבות ירידת מפלס מי התהום. כל המים שזורמים כיום הם מים שמחזירה מקורות כדי להשאיר את השמורה חיה.

ראינו שיחי טיון רבים – צמח מעזבות נפוץ בשמורה. ראינו שיחי סמר מהם הכינו בעבר מחצלאות. ראינו עבקנה וקנה ואיך הזרעים שלהם עפים למרחקים עצומים.

פגשנו עדר ג'מוסים קטן (בסה"כ שמונה פרטים – זה מה שיכולה לשאת השמורה). בעבר הם היו חלק מנוף הביצה, קשורים להתיישבות של בני הע'וורנה שהגיעו מסודן. היחידים שהיו עמידים למלריה. הסיבה כנראה מרכיב בדם – או מחלה – "אנמיה חרמשית" שלא איפשרה לנגיף להשלים מחזור חיים, או מרכיב אחר בדם.

פגשנו גם שפמונים, בעלי מערכת נשימה כפולה – זימים ונאדיות שמאפשרות להם לחיות בתנאי בוץ כאשר מקווי המים מתייבשים.

על הסכר הארוך (600 מטר) ראינו תחילת פריחה של עריוני צהוב ופריחה לבנה של ורד צידונית. לסיום לקראת החושך נסענו ל"כרי נעמן" ליד אזור התעשייה של קרית ביאליק.

כאן ליד האיגליפטוסים ראינו חגיגת דיות. ריכוז דורסים אדיר, רוחש במעגלים שאינם נגמרים. הן מתקבצות לכאן מכל האזור, בעיקר ממטמנת עברון. לפני שלוש שנים בספירה היו 11,000 דיות לפני שנתיים 16,000 פרטים. בשנה שעברה נספרו רק 6,000 פרטים. הירידה לכאורה דרסטית – אלא שבמקביל סופרים אותן בכל הארץ, והכמות הארצית הסתבר נשארה בעינה. כלומר הפיזור שלהן השתנה. השנה לא התקיימה ספירה. אבל למי אכפת כמה אלפי דיות מסתובבות לו מעל הראש – זו תופעה מרהיבה.

וקצת רקע על השמורה:

טחנת הקמח הקיימת גילה כ-300 שנה והיא בנויה על שרידי טחנה טמפלרית, אחת משתי טחנות צלבניות שהיו במקום, שריד לאיגום וסיכור של צלבני עכו.

זוהי טחנת מגלש, שריד לסכסוך גדול בין ההוספיטלרים לטמפלרים:

בשנת 1154 מקבלים ההוספיטלרים אישור מבוטלדווין השלישי להקים טחנת קמח במקום. ההגעה למקום נעשית בשיט מעכו. בשנת 1201 מקבלים גם הטמפלרים אישור להקים טחנה משלהם. הם סוברים את הנחל ומקימים טחנה ממערב לטחנה ההוספיטלרית. הדבר מונע מההוספיטלרים להגיע אל טחנתם. מתגלעות מריבות רבות. להוספיטלרים ניתן להשיט רק סירה אחת באגם של הטמפלרים. הם מגיעים עם החיטה עד הסכר הטמפלרי, שם הם מעבירים את החיטה אל הסירה בצידו השני של הסכר, וכאשר החיטה מוכנה התהליך חוזר בכיוון ההפוך. אך כאשר הטמפלרים סוגרים את הסכר, הדבר גורם להצפתה של הטחנה ההוספיטלרית. מריבות והסכמים רבים נעשים עד שהעניין מגיע לביורור אצל האפיפיור בשנת 1217. נכתב הסכם חתום על ידי כל הצדדים, הסכם שאינו עומד במבחן המציאות.

הפרות של ההסכם ממשיכות את ההתכתשות.

עד 1998 לא נמצאה הטחנה ההוספיטלרית. בעקבות ירידת מפלס המים באותה שנה, נמצאה אבן ריחיים של תעשיית הסוכר (מוצגת בכניסה לשמורה) בחלקה המזרחי של השמורה. לפי מחקר של עדנה שטרן (שחפרה גם את חירבת מנות) וענת פלד, ידוע שבטחנות אלו השתמשו גם לתעשיית הסוכר.

עבודה ארכיאולוגית מתבצעת בתל אפק – כורדאני (כורדאן בערבית פירושו סוג של תכשיט על הצוואר) בעזרת מכשור חדש שבדק את השכבות לעומק. את העבודה מבצע הארכיאולוג ד"ר עזרא מרכוס. ראשית הישוב במקום בכלכלית המוקדם באלף החמישי לפני הספירה. המיתולוגיה היוונית מספרת על הרקולס שנלחם בהידרה. זו הספיקה לעקוץ אותו לפני מותה. כדי להבריא מעקיצתה מגיע הרקולס לגדות הבלוס (נחל נעמן) לחפש את צמח ה"אקה" (אולי עכו). היסטורית מופיעה עכו לראשונה בכתבי המארות במאה ה-19 לפני הספירה כ"עכי". היא מופיעה גם ברשימת הכיבוש של תחותמס השלישי במאה ה-15, ובמכתבי אל-עמארנה היא נזכרת 13 פעמים. הבלוס/נעמן מוזכר גם בסיפור מציאת הזכוכית בחולות הנחל.

שוב תודה לאיתי.

בעקבות הסיור יש לנו כמה הארות:

- איתי מטבע בשמורה מזה כמה שנים. בדרך כלל שישי אחה"צ ושבת בוקר מדי כמה שבועות. כל מי שרוצה להיות נוכח בטיבוע ולראות ציפורים מקרוב, מוזמן להתקשר בנידון עם איתי - 0507977621.
- אנחנו שמחים על ההתעניינות שיש סביב הסיורים. וביחד עם זאת אנחנו מבקשים מכל מי שמזמין חברים שיבקש מהם להתקשר איתנו, כדי שתהיה לנו שליטה על הדברים.